

no generi deus: & non uult perire quod fecit. Noli timere Iacob dicit dominus. Ego enim sum tecum: & interficiam oēs gentes in quas dispersi te: te uero ipsum perire non faciā: sed castigabo te cum iusticia: & ita miserebor tu: ut te innoxium non relinquā. Vnde & nos dicimus esse iustos: esse sanctos uiros: & post peccata placētes deo: non suo tantū merito: sed eius clāmentia: cui oīs creatura subiecta est: & indiget misericordia eius. Audiant hęc retici qui eleuantur per superbiam: & dicunt. Ecce ipsi nobis fecimus cornua. Audiāt illud quod audiuit Moab. Audiuimus superbiam ioab superbus est ualde. Altitudinem illius & elationem & gloriationem: & inflationē cordis ego cognoui dicit dominus: quoniam nequaquā iuxta inflationem eius & fortitudo illius est. Diciturq; ad huiusmodi hoīes. Inimici autem eorū: haud dubium quin gregis domini: confirmant dicentes. non peccauimus cum peccauerint in puchritudine iusticia: & in expectatione patrum. Deinde uis scire quando omnia peccata finiantur. Audi eundem prophetam: in tpe illo dicit dominus. Quæratur iniquitas in israel: & non erit: & peccatū iuda: & nō inuenietur. Cur quælo sequitur: quia propicius ero illis: Vbi autem propitiatio est: præcesserat ante peccatū. Tolle igitur posse: & concedo oīa donante deo subsistere. Bonū est præstolari cū silentio salutare domini: bonū est ponere in puluere os suum: dare percutienti se maxillā: saturari obprobriis: spem habere in domino. Si enim abiecit & miserebitur iuxta multitudinem misericordiarū suarū. Neq; enim humiliavit corde suo & abiecit filios hominū. Frustra murmurat homo p peccatis suis. Scrutemur uias nostras: & quæramus & reuertamur ad dominū. Leuemus corda cū māibus ad dominū in cælū: dicamusq; ei: Iniq; agimus: & ad iracūdiā prouocauimus. Iccitico tu inexorabilis es. Daniel propheta loquitur ad Nabuchodonosor: q; dominetur excelsus regni hominū: & det illud cuiuscūq; uoluerit: & extremū atq; proiectum constituat super illud. Inter ga eum qua causa ultimum atq; despectum constituat in regem: & faciat quod uoluerit. & discute utrū ipsius uoluntas iusta sit de quo scriptum est. Qui suscitāt de terra humilē & de stercore eleuat pauperem. ut collocet eum cum principibus. cum principibus populi sui. An forsitan iuxta te absq; iudicio atq; iusticia gloriam quærat: aurēq; popularem: ut humiles erigat in regnum: & potentes humilitate cōmutet? Audi prophetam dicentē. Omnes habitatores terræ quali nihil reputati sunt apud eum: Fecit enim quodcūq; uoluit in cælo & in terris & nemo est: qui resistat uoluntati eius: aut possit dicere: quare hoc fecisti: cuius sunt omnia opera in ueritate: & uia illius iusticia: & superbientes potest ipse humiliare. Anthiochus Epiphanes rex crudelissimus subuertit altare: ipsamq; iusticiam fecit conculcari: quia concessum erat ei a domino. Causasq; reddit propter peccata plurima. ergo non fecit quod ipse tantum uoluit: sed quod dominus propter peccata populi concessit. Deniq; sequitur: q; non ex propria fecerit fortitudine: sed ex eius imperio: qui præcepit ut fieret. Illud autem in oratione sua loquitur. Peccauimus: iniq; egimus: iniuste gessimus: & recessimus a mandatis tuis: & cætera huiusmodi solentis dicere: quod & Dauid: & Daniel & omnes prophætæ non pro se: qui sancti erant: sed ex persona populi sunt locuti. Aduersum quam opinionem ipse respondebit & dicet. Cum adhuc orarem: & confiterer peccata mea: & peccata populi mei israel. Vides ergo q; tam pro peccatis suis q̄ pro peccatis populi dominum sit depræcatus: & effuderit depræcationes suas in conspectu domini dei sui. Vis iterum nosse: quando peccatum & iniquitas finiatur? Quāq; diuersa sit auctorum interpretatio: Audi eundem prophetam. Lxx. hebdomadæ completæ sunt super populum tuum: & super ciuitatem tuam sanctam: ut compleantur iniquitates: & finēs accipiat peccatum ut dispereat iniquitas: & reueletur iusticia sempiterna. Quādiu ergo ille finis adueniat: & corruptiuum hoc atq; mortale in corruptione & immortalitate mutetur: necesse est nos subiacere peccato: non naturæ & conditionis: ut tu calumniaris uitio: sed fragilitate & cōmutatione uoluntatis humanæ: quæ per momenta uariatur. quia deus solus est immutabilis. Quæris ubi Abel: ubi Enoch: ubi Iesus filius Naue: ubi Heliseus cæteri q; sanctos peccauerint. Non est necesse nodū in scirpo quærere. utinā possē & manifesta reticere peccata. si uis a me ueg; audire: nescio. Nihil inquit mihi conscius sum: nec tamen in hoc iustificatus sum. Homo uidet in facie: deus in corde. Apud eius conscientiam atq; conspectum nullus iustificatur. Vnde & Paulus loquitur confidenter. Omnes peccauerunt: & indigent gloria dei: & conclusit deus omnia sub peccato: ut omnium misereatur: & cætera quæ sæpe replicauimus.

Tertius eiusdem Dialogi liber contra Pelagianos.

Epistola. XIX.

CRITOBOLVS. Delectatus sum tuorū multiplicatiōe sermonum: de quibus scriptum est. In multiloquio non effugies peccatum. sed quid ad causam? Certe hoc fateberis eos qui Christi baptismum consecuti sunt non habere peccatum. Et si absq; peccato sunt: iustos esse. Cumq; semel iusti fuerint si egerint sollicitē: posse in sempiternum iusticiam custodire. ac per hoc omne uitare peccatum.

ATTI. Non erubescis explosam atq; damnatam Iouiniani sententiā sequi? Et ille enim his testimoniis rugnititur argumentis: immo tu illius inuenta sectaris. In oriente docere desiderans: quæ olim Romæ: & dudū in africa condēnata sunt. Lege ergo quid illi responsum sit & tibi responsum dicito. In dogmatibus enim & quæstionibus differendis non persona: sed causa quærenda est: & tamen hoc scito baptismum præterita donare peccata non futurā seruare iusticiā. Quæ labore & industria: ac diligentia: & semper super oīa dei clāmentia custoditur: ut nostrum sit rogare: illius tribuere quod rogatur. nostrum incipere: illius perficere. nostrum offerre quod possumus: illius implere quod non possumus. Nisi enim dominus ædificauerit domū: in uanū laborauerunt: qui ædificant eā. nisi dominus custodierit ciuitatē: in uanū uigilabit qui custodierit eā. Vnde & apostolus præcipit: sic currite ut cōprehendatis. Oēs quidē currunt: sed unus accipit coronā. Et in psalmo scriptū est. Domine ut scuto bonæ uoluntatis tuæ coronasti nos. Nostra enim uictoria & corona uictoriæ: illius protectione & clypeo præparatur: & hic currimus ut in futuro comprehendamus: ubi accipiet coronam qui in hoc sæculo uictor extiterit.

Antiochus rex

Nolum in scirpo quæ

uictor extiterit: ecce sauis factus es: iam noli peccare: ne quid deterius tibi fiat: & nescitis quia templum dei estis: & spiritus dei habitat i uobis. Siquis templum dei uiolauerit: disperdet eum deus. Et in alio loco: Dominus uobiscum est: q̄d diu uos estis cum eo. si reliqueritis eum: & ille relinquet uos. In cuius putas delubro: atq; sacrario Christi puritas permanet: templiq; serenitas: nullo nubilo contristatur. Eundem semper uultum habere nō possumus: quod de Socrate falso philosopho gloriantur: quāto magis animum: multae facies hominum: sic & corda diuersa. si fieri posset: ut semper aquae baptismatis merlo tenerent: uoluitantia nos desuper peccata non tangerent: spiritus sanctus tueretur. Sed impugnat inimicus: nec uictus recedit: sed semper in insidiis est: ut sagittet i occulto rector corde. In euangelio iuxta hebraeos: quod chaldaico syroq; sermone: sed hebraicis litteris scriptū est: quo utuntur usq; hodie Nazareni secundum apostolos: siue ut plariq; autumāt iuxta Mattheum: quod i Caesariensi habetur bibliotheca: narrat historia. Et ecce mater domini: & fratres eius dicebant ei. Ioannes baptista baptizat in remissionem peccatorū. Eamus & baptizemur ab eo. Dixit autem eis: Quid peccaui: ut uadam & baptizer ab eo? Nisi forte hoc ipsum quod dixi ignorantia est: Et in eodem uolumine. Si peccauerit inquit frater tuus in uerbo: & satis tibi fecerit: septies in die suscipe eum. Dixit illi Simon discipulus eius: septies in die? Respondit dominus: & dixit ei. Etiam ego dico tibi: usq; septuagies septies. Etenim in prophetis quoq; postq̄ uncti sunt spiritu sancto: inuentus est sermo peccati. Ignatius uir apostolicus & martyr: scribit audacter: elegit dominus apostolos: qui super omnes homines peccatores erant. De quorum celeri conuersione psalmus canit. Multiplicatae sunt infirmitates eorum postea accelerauerunt: quibus testimoniis si non uteris ad auctoritatem: utere saltem ad iniquitatem: quid omnes ecclesiastici uiri senserint. Fac aliquem baptizatum uel statim: uel in ipsis diebus morte substractum: & concedo tibi quod concedere non debeo: nec cogitasse aliquid: nec locutum: in quo errore & ignorantia laboretur. Non ideo sine peccato erit: quia uidebitur non superasse: sed fugisse peccatum. Ac non potius: quia dei misericordia de peccatorū carcere liberatus migravit ad dominum. Hae & nos dicimus posse deum quicquid uoluerit: & hominem per se & propria uoluntate: quod tu asseris sine peccato esse non posse. Sin autem potest: frustra nunc iungis: & gratiam qua potens non indiget. Quod si non potest absq; gratia: stulte tu dixisti posse: quod non potest. Quicquid enim ex alterius pendet arbitrio: non eius est quem posse contendis: sed illius sine quo eum non posse perspicuum est. CRI. Rogo: quae est ista prauitas: immo absq; ratione contentio: ne hoc quidem mihi das: ut egressus aquas baptismatis: sine peccato sit? AT. Aut ego sensum meum uerbis explicare non ualeo: aut me explicante: tu ad intelligendum tardior es. CRI. Quo nam modo? AT. Recordare quid & tu dixeris: & ego quid loquar. Posuisti hominem sine peccato esse si uelit. Ego impossibile hoc in homine esse respondeo: non quia statim de baptisate homo peccato non careat: sed illud tempus quando sine peccato est: nequaquam possibilitati humanae: sed dei gratiae deputatur. Tolle igitur posse: & ego esse concedam. Quomodo enim potest: qui per se non potest? Aut quae illa impeccantia: quae statim corporis huius morte finitur? Aut certe si ultra uitā protaxerit: delicti & ignorantiae periculo subiacebit. CRI. Dialectica me arte concludis: & non christiana loqueris simplicitate. nodos mihi quosdam inter esse: & esse posse cōcinnens. AT. Ego ne uerborum strophis ludo: cum hoc de tua processerit officina? Tu enim dicis non esse hominem sine peccato: sed esse posse: cum e contrario ego tibi tribuam q̄ negasti: esse hominem sine peccato per dei gratiam: & tamen per se non posse. CRI. Frustra ergo dantur praecpta: si ea implere non possumus. AT. TI CVS. Deus possibilia mandauit. hoc nulli dubium est. Sed quia homines possibilia non fecerunt: iccirco omnis mundus subditus est deo: & indiget misericordia eius. Omne enim quod fieri potest: tribus constat t̄pibus: aut praeterito: aut praesenti: aut futuro. Hoc quod asseris: posse hominem sine peccato esse si uelit: mōstrat factū esse de praeterito: aut certe nunc fieri de futuro postea uidebimus. Quod si nullum potes ostendere: qui sine omni omnino peccato aut fuerit aut sit restat ut de futuro tantum disputatio sit. Interim in duobus tēporibus praeterito aut praesenti uictus teneris. Si aliquis fuerit postea maior patriarchis: pphetis: apostolis: qui peccato careat: tunc futurus de futuro si potueris persuadeto. CRI. Loquere ut uis: argumentare ut libet. Nunq̄ mihi libere arbitrium extorquebis: quod semel concessit deus. nec ualebis auferre: quod mihi tribuit deus posse si uoluerit. AT. Exempli gratia: uno tantum utamur testimonio. Inueni Dauid filium Iesse uirū secundum cor meū qui faciet omnes uoluntates meas uoluntates meas. Dauid sanctum esse non dubium est: & tamen electus est: ut omnes dei uoluntates faceret: aliqua fecisse reprehenditur: utiq; possibile erat ei facere: qui ad hoc electus ē: ut omnes dei uoluntates faceret: nec deus in culpa est: qui praedixit eum cunctas suorum praecptorum facere uoluntates: sed ille qui praedicta non fecit. Neq; enim dixit inuenisse se uirum: qui cunctas in perpetuum suae iussionis faceret uoluntates. Hoc & nos dicimus posse hominem non peccare: si uelit. pro tempore: pro loco: pro imbecillitate corporea: q̄ diu intentus est animus: q̄ diu chorda nullo uitio laxatur cithara. Quod si paululum remiserit: quomodo qui aduersus flumen lembum trahit: si remiserit manus: statim retrolabitur: & fluentibus aquis quo non uult ducitur. Sic humana conditio: si paululum se remiserit: discit fragilitatem suam & multa se non posse cognoscit. Putasne apostolum Paulum eo tempore quo scribebat lacernam siue penulā: quam reliqui troadae apud Eutarpum ueniens: afferre libros: & maxime membranas de caelestibus cogitasse mysteriis: & non de his quae in usu communis uitae uel corporis necessaria sunt? Da mihi hominem: qui non esuriat: non sitiat: neq; algeat: non doleat: non febricitet: non torminibus & urinae difficultatibus torqueatur. Et ego tibi concedam: posse hominem & nihil nisi de uirtutibus cogitare. Caeditur apostolus a ministerio: & cōtra pontificem: qui cedere imperauerat: sententiam dirigit percutiet te deus. paries dealbate: ubi est illa patientia Saluatoris: qui quasi agnus ductus ad uictimam non aperuit os suum: sed clāmenter loquitur uerberati?

De somnis falsis

Ignatius

Ego uerborū strophis ludo

Sua responsio

qu

Si male locutus sum: argue de zelo seu de peccato: Si autem bene quid me cædis? Non apostolo detrahimus: sed gloriam domini prædicamus: qui in carne passus: carnis iniuriam superat & fragilitatem: ut taceat illud: quod commemorat Alexander ærarius: multa mihi mala ostendit. reddet illi dominus in illa die iustus iudex. CRI. Cogis me ut loquar: quod iam dudum gestio. & tamen erumpentia verba non promo. AT. Quis enim te phibet: quod sentis dicere? Aut enim quod dicturus es bonum est: & nos bono fraudare non debes. aut malum: & ideo non nostri gratia: sed pudore siluisti. CRI. Dicam aliquando quod sentio. Ois disputatio tua illuc delabitur: ut naturam accuses: & culpam referas ad deum: qui talem hominem condidit. AT. Hoc illud erat quod volebas: & volebas dicere: dic quod: ut omnes tua fruuantur prudentia. Reprehendis deum: quare hominem fecerit hominem. reprehendant & angeli: cur angeli sint. Ois creatura causetur: quare id sit quod condita est: & non id quod condidit. Scilicet nunc mihi puerilibus declamantiunculis ludendum est: & a culice atque formica usque ad cherubin & seraphim ueniam. Cur non singula in meliori statu condita sint. Cumque ad excelsas uenero potestates: causer labor: & dicam quare deus solus tantum deus sit: & non omnia deos fecerit. Aut enim impossibilitatis iuxta te: aut inuidie reus erit. Reprehende eum cur & diabolum in hoc mundo tantum esse concedat. & aufer coronam cum certamen abstuleris. CRI. Non sum tam uecors: ut querar cur diabolus sit: cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Sed hoc doleo: cur uiri ecclesiastici: & qui magister sibi usurpant uocabulum: tollant liberum arbitrium quo sublato Manichæorum secta construitur. AT. Ego ne liberum tollo arbitrium: qui in tota disputatione mea nihil aliud egi: nisi ut omnipotentiam dei cum libero arbitrio conseruarem. CRI. Quomodo seruas liberum arbitrium: qui dicis hominem nihil posse facere: nisi deus semper adiuuerit? AT. Si in culpa est qui libero arbitrio iungit dei adiutorium. ergo ille laudatur: qui dei tollit auxilium. CRI. Non tollo dei auxilium. Quippe per cuius gratiam possumus: sed utrumque suis finibus terminans. ut dei sit gratia que dedit liberi arbitrii potestatem: & nostre uoluntatis facere quid: uel non facere: quo & facientibus præmiu: & non facientibus pena seruetur. AT. Videris mihi quasi obliuiosus esse: & quasi nihil supra dictum sit. per easdem disputationis lineas reuerti. Hoc enim longa discretione conclusum est: ut gratiam suam dominus: qua nobis concessit liberum arbitrium in singulis operibus iuuet: atque sustinet. CRI. Quid ergo coronat in nobis atque laudat: quod ipse operatus est? AT. Voluntatem nostram quæ obtulit omne quod potuit: & laborem quo contendit: ut faceret: & humilitatem quæ semper respexit ad auxilium dei. CRI. Ergo si non fecimus quod præcipit: aut uoluit nos adiuuare deus: aut noluit. Si uoluit: & audiuit: & tamen non fecimus quod uolumus: non nos: sed ille superatus est. Sin autem noluit adiuuare: non est culpa eius qui uoluit facere: sed illius qui potuit: & noluit facere. AT. Non intelligis $\Delta\iota\Delta\eta\mu\mu\alpha\ \tau\omicron\upsilon\upsilon$ tuum in græde blasphemiae decidisse barathrum: ut ex utraque parte: aut inualidus sit deus: aut inuidus: & non tantum ei laudis sit: que bonorum auctor sit & auctor sit & adiutor: quantum uituperationis que mala non coercuit. Detrahatur ergo illi: cur diabolus esse permiserit: cur passus sit: & hucusque patiatur quotidie aliquid in mundo male fieri. Querit hoc Martion: & omnes hæreticorum canes: qui uetus laniant testamentum & huiusmodi syllogismum texere consueuerunt. Aut sciuit deus hominem in paradysum positum præuaricaturus esse mandatum illius: aut nesciuit. Si sciuit: non est in culpa is qui præscientiam dei uitare non potuit: sed ille qui talem condidit: ut dei non posset scientiam deuitare. Si nesciuit: cui præscientiam tollis: auferis & diuinitatem. Hoc enim genere in culpa erit: qui elegit Saul futurus postea regem impiissimum: & Saluator aut ignorantia aut iniusticia tenebitur reus: cur in euangelio sit locutus. Nonne duodecim ego elegi apostolos: & unus de uobis diabolus est? Interroga eum: cur Iudam elegerit proditorum? Cur ei oculos commiserit: quem furem esse non ignorabat. Vis audire rationem. Deus præsentia iudicat non futura. Nec condemat ex presentia: quem nouerit talem fore: qui sibi postea displiceat. Sed tantæ bonitatis est: & ineffabilis clementia: ut eligat eum: quem interim & bonum cernit: & scit malum futurum: dans ei potestatem conuersionis & penitentia: iuxta illum sensum apostoli: ignoras quia benignitas dei ad penitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam: & cor impenitens thesaurizas tibi iram in die iræ: & reuelationis iusti iudicii dei: qui reddat unicuique secundum opera eius. Neque enim ideo peccauit: quia deus hoc futurum nouerat. Sed præsciuit deus quasi deus: quod ille erat propria uoluntate futurus. Accusa ergo deum mendacii: quare dixerit per Ionam. Adhuc tres dies & Niniue subuertetur. Sed respondebit tibi per Hieremiam. Ad summam loquar contra gentem: & regnum: ut eradicet & destruat: & disperdat illud. Si penitentiam egerit gens illa a malo suo: quod locutus sum aduersus eam: agam & ego penitentiam super malo quod cogitauit: ut facerem ei. Et ad summam loquar de gente & regno ut ædificet & plantem illud: si fecerit malum in conspectu meo: ut non audiat uocem meam penitentiam agam super bono quod locutus sum ut facerem ei. Indignabatur quondam & Ionas: cur deo fuerit iubente mentitus: sed in iniusticia mæroris arguitur: malens cum pernicie innumerabilis populi uerum dicere quam cum tantorum salute mentiri. Ponit enim exemplum. tu doles super hedera: siue cucurbita: in qua non laborasti: neque fecisti ut cresceret: quæ sub uina nocte nata est: & una nocte perit: & ego non parcam ciuitati magnæ: in qua sunt plus quam centum uiginti milia hominum: qui nesciunt quid sit inter dextram & sinistram suam? Si paruulorum ætate & simplicium: quos certe peccatores fuisse non poteris approbare: tanta fuit hominum multitudo. quid dicemus de utriusque sexus ætate diuersa? quæ iuxta Philonem prudentissimum philosophorum: ab infantia usque ad decrepitam senectutem septenario ordine deuoluitur: dum sibi sic inuicem ætatum incrementa succedunt: ut quando de alia transcamus ad aliam sentire minime ualeamus. CRI. Tota argumentatio tua huc tendit: ut græci dicunt $\alpha\upsilon\tau\epsilon\ \tau\epsilon\ \phi\omicron\upsilon\sigma\iota\omicron\upsilon\upsilon$ nos liberum appellamus arbitrium uocabulo tribuas: re auferas. Tu enim auctorem peccatorum facis deum: dum asseris nihil hominem per se posse facere: sed adminiculo dei cui imputetur omne quod facimus. Nos autem siue bonum siue malum homo fecerit per liberi arbitrii potestatem ei dicimus imputari qui fecit quod uoluit. Et non ei

non ei qui semel concessit liberum arbitrium. AT. Quamuis tergiuerferis: laqueis ueritatis innecteris. Hoc enim modo etiā si ipse non adiuuat: tamen iuxta te auctor erit malorū: quia potuit prohibere & non prohibuit. Vetus enī snia est: homicidā esse eū: qui cū possit hoīem de morte liberare: non liberet. CRI. Iā iā tollō manū: cedo: uicisti. Si tamen uincere est: ueritatē uelle subuertere. nō rebus: sed sermonibus: id est non ueritate: sed mē datio. Possū enī illud tibi apostoli respōdere: & si iperitus sermone: nō tamē sciētia. Q uādo enī loqris: coactus argumētationū strophis tibi uideor assētere. Cū autē tacueris: ex aīo rursus elabitur: ut liqdo appareat disputationē tuā nō ex fōtibz ueritatis & christiana simplicitate: sed ex philosophorū minutiis & arte descēdere. AT. Vis ergo me rurū uti testimoniis scripturarū: & quō iactā discipuli tui nullū argumentationi tuæ posse & problematicis respōdere? CRI. Non solū uolo: sed & cupio. doce me de scripturis sactis: ubi sublata liberi arbitrii potestate faciat homo: quod per se aut noluit aut non potuit. AT. Nō ita: ut tu proponis: sed ut ueritas poscit & ratio scripturarū: uocibus est utendū. Loquitur Iacob in orōne sua. Si fuerit dominus deus meus mecū: & custo dierit me in uia: per quā ego pgo: & dederit mihi panē ad manducandū: & reduxerit me cū salute ī domū prīs mei: erit mihi dominus in deū: & lapis iste quē posui in titulū: erit mihi domus dei: & oīa quæcūq; dederis mihi: decimas offerā tibi. Nunqd dixit si libez arbitriū cōseruaueris: & cibū & uestimentū meo labore q̄siero: & re uertero in domū prīs mei? Oīa dat domini uoluntati: ut mereatur accipere qd̄ præcatur. Reuertentū de Meso potamia Iacob: angelorū occurrit exercitus: & uocantur castra dei. Postea pugnat cū angelo sub figura hoīs: & a domino cōfortatur. de supplantatore Iacob rectissime dei nomen accepit. neq; enī ad fratrem crudelissimū audebat reuerti nisi domini præsidio roboratus. Scriptū est in cōsequētibus. Ortus est ei sol: postq̄ transiuit Phannuel: qd̄ interpretatur facies dei. Vnde loquitur & Moyses: Vidi dominū facie ad faciē: & salua facta est anīa mea. non proprietate naturæ: sed dignatione miserantis. Oritur ergo nobis sol iusticiæ: quando uultu dei confirmatur. Ioseph in ægypto clauditur carcere: Ibiq; infertur q̄ custos carceris oīa potestati eius fideiq; cōmiserit. Causaq; redditur: quia dominus erat cū eo: & quæcūq; faciebat p̄sperabantur a domino in manibus eius. Vnde & Eunuchis sōnia suggerūt. Pharaō uidet sōniū inextricabile: ut per hanc occasionē liberaret Ioseph: pater pasceretur & fratres: ægyptus tpe famis saluaretur. Sequitur. Dixit autē deus ad israel in uisione noctis. Ego sū deus patrū tuorū: noli timere descēdere in ægyptū. In gentē enim magnā faciā te ibi: & ego descēdā tecū in ægyptū: & deducā te inde: & ponet Ioseph manus super oculos tuos: ubi hic est liberi arbitrii ptās? Et non totum: qd̄ ire non audet ad filium: & genti se totū cōmittere dominū nesciēti: dei patris auxiliū est. Liberatur populus de ægypto in manu forti: & brachio excelso. Non Moyse & Aaron: sed eius qui signorū miraculis populū liberauit: & ad extremū pcussit primogenita ægypti: ut qui prius retinebant pertinaciter: ardentē exire cōpellerent. Salomon loquitur. Esto confidens in dominū in toto corde tuo. In tua autē sapiā ne exalteris in oibus uis tuis cognosce eum: ut rectas faciat uias tuas. Intelligē quid loquatur. Nec in sapiā nostra: nec in ullis uirtutibus confidendum: sed in solo domino: a quo gressus hoīs d̄riguuntur. Deniq; præcipitur: ut ostendamus ei uias nostras: & notas esse faciamus: quæ non labore proprio: sed illius adiutorio atq; clāmentia recte fiunt. Vnde scriptum est. Rectā fac in conspectu meo uia tuā. siue ut alia exemplaria habent. Rectā fac in cōspectu tuo uia meā. ut qd̄ tibi rectum est: etiā mihi rectū uideatur. Idē Salomō loquitur. Deuolue sup dominū opera tua: & firmabuntur cogitationes tuæ. Tunc enim nostra cogitatio confirmatur: quando omne quod agimus: quasi super stabilem & solidissimam petram domini adiutorio deuoluimus: eiq; cuncta reputamus. Apostolus Paulus cum dei beneficia celeri sermone narrasset: ad extremum intulit: & ad hæc quis idoneus? Vnde & in alio loco dixit. Fiduciam autē talē habemus per Christū ad deum: non q̄ sufficientes simus cogitare aliquid a nobis: q̄ si ex nobis: sed sufficientia nostra ex deo est. qui & idoneos fecit nos noui testamenti ministros: non littera: sed spiritu. Littera enim occidit. spiritus autem uiuificat. Adhuc audemus per libez arbitrium superbire: & abuti beneficiis dei in contumeliam largitoris: cum idem uas electionis apertissime scribat. Habemus autem thesaurū inuisibilem in uasis fictilibus: ut abundantia fortitudinis sit ex deo: & non ex uobis. Vnde & in alio loco retundens hæreticorū impudentiam loquitur. Qui gloriatur in domino gloriatur. Neq; enim qui seipsum cōmendat: ipse probatus est: sed quem deus cōmendat. Et itez. Nihil enim mihi defuit ab iis: qui super modum sunt apostolici: licet nihil sim. Petrus loquitur ad dominum: signorū magnitudine cōturbatus: Recede a me: quia homo peccator sum. Et dominus ad discipulos. Ego sum uitis: & uos rami: qui manet in me: & ego in eo. iste affert fructū multum: quia sine me nihil potestis facere. sicut rami & flagella uitium ilico contabescunt cum fuerint a matrice præcisā: ita omnis hoīum fortitudo marcescit: & deperit: si a dei auxilio deseratur. Nemo inquit potest uenire ad me: nisi pater qui misit me traxerit eum: quando dicit. Nemo inquit potest uenire ad me: frangit superbiētē arbitrii libertatē: q̄ etiam qui uelit ad Christū pergere: nisi fiat illud quod sequitur. Nisi pater meus cælestis traxerit eum: nequicūq; cupiat: & frustra nitator. Simul & hoc animaduertendum: q̄ qui trahitur non sponte currit. Sed aut retractans: & tardus. aut inuitus adducitur. qui non potest suis uiribus & labore uenire ad Iesum: quō potest omnia simul peccata uitare: Et uitare in perpetuum: & dei sibi potentiæ nomen assumere? Si enī ille αὐτὰρ τῆς τοῦ θεοῦ: & ego αὐτὰρ τῆς τοῦ θεοῦ: quæ iter me & deū erit distātia? Vnū adhuc ponā testimoniū: ne tibi & adiutoribus tuis fastidiū faciā. Assuero quē. Ixx. interpretes αὐτὰρ τῆς τοῦ θεοῦ uocāt: sōnus auferē ab oculis: ut cōmentarios in se fidelīū replicās ministroꝝ inueniat Mardochæum: cuius indicio de insidiis liberatus ē: ut & Hester cōmendabilior fieret: & cunctis populis iudæorū iminentē uitaret necē. Certe rex potentissimus: qui ab india usq; ad septētrionē cunctum possidebat orientē: post largissimas epulas: & cibos toto orbe quæsitos dormire cupiebat: & somno requiescere: ac libez arbitrium implere dormiēdi: nisi dominus prouisor bonorū

Vetus sententia

Phannuel

Aspuerus rex Artaxersis etc

omniū impedisset naturā ordinē: ut contra naturā tyranni crudelitas uinceretur. Longū est: si uoluerō cuncta sanctarū scripturarū exempla pferre. Totus sermo sanctorū ad deum oratio est: tota oratio. & deprecatio extorquet clāmentia creatoris: ut qui nris uiribus & studio saluari non possumus: illius misericordia conseruemur. Vbi autē misericordia & gratia est: liberū ex parte cessat arbitriū: quod in eo tātū est. ut uelimus atq; cupiamus & placitis tribuamus assensū. Iā in domini potestate ē: ut id quod cupimus laboramus: an nitimur illius opere & auxilio implere ualeamus. CRI. Ego simpliciter dixerā: non in singulis operibus nostris: sed in gratia conditionis & legis sentiri auxiliū dei: ne liberū frangeretur arbitriū. Cæterū sunt plariq; nostrorum: qui omnia quæ agimus: dicant fieri præsidio dei. AT. Qui hoc dicit: uester esse cessabit. Aut ergo & tu ista dicitō: ut noster esse incipias: aut si nō dicis: alienus eris: cū iis qui nra nō dicunt. CRI. Tuus ero: si mea dixeris: imo tu meus: si aduersa non dixeris: Sana corpora confiteris: & aiā quæ fortior est denegas sanitatē. Vt enī morbus & uulnus in corpore: ita peccatū in anima. Qui ergo sanū aliquando hoīem cōfiteris ex ea parte: qua caro est: quare non sanum dicas & ex ea qua spiritus est? AT. Sequor propositionem tuam.

Nunq̄ hodie effugies: ueniam quocunq; uocaris.

CRI. Paratus sum ad audiendum. AT. Et ego ad loquendū surdis auribus. respōdebo igit̄ ad propositum. Ex anima cōpacti: corpore utriusq; substantiæ naturā cōsequimur. Quō corpus sanum dicitur: si nullo languore uexetur: ita aiā absq; uitio: si nulla pturbatione quatiatur. & tamē quis corpus sanū sit: integrūq; & uegetum: & cunctorū sensuū integritate robustū: aut crebris aut raris infirmitatibus cōdolescit & ut firmissimū sit: interdū pituitæ molestiā patitur: ita anima cogitationū & pturbationum impetus sustinens: ut superet naufragia: non absq; periculo nauigat. consideransq; fragilitatē suā semp de morte sollicita est: secundū illud quod scriptū est. Quis est homo qui uiuet & non uidebit mortem quæ cunctis intenta est mortalibus: non naturæ dissolutiōe: sed morte peccati. iuxta illud propheticum. Aiā quæ peccauerit: ipsa morietur. Alioquin hanc communē mortem quæ: & bruta soluūt aialia: Enoch & Heliam nondū uidisse cognoscimus. Da mihi corpus quod nunq̄ languerit: aut quod post languorem perpetua sanitate secure sit: & dabo tibi aiā: quæ nūq̄ peccauerit. Nec post uirtutes deinceps peccatura sit: præsertim cum uicina sint uitia uirtutibus & si paululum declinaueris: aut errādum tibi sit: aut in præceps cadendam. Quantum enim inter se distant pertinacia & perseverantia: parsimonia & frugalitas: liberalitas & profusio: prudentia & calliditas: fortitudo & temeritas: cautela & timiditas: quorum alia ad bona: alia referuntur ad mala. quod quidem & in corporibus inuenitur. si fellī prouideris temperādo: pituita succrescit. si humores siccare festines: inardescit sanguis: bile uitiat: & luteus color ora profundit. Certe ut cunctam medicorū adhibeamus diligentiam: & castigatis uiuamus cibus: & morborū fomitis carcamus cruditate: occultis quibusdam & soli deo cognitis causis: uel frigore ihorrescimus: uel febre exardescimus: uel torminibus eiulamus: & ueri medici Saluatoris imploramus auxiliū. Dicimusq; cum apostolis. Magister saluos nos fac: perimus. CRI. Esto: ut nullus potuerit omne uitare peccatum: in pueritia: adolescentia: & iuuentute: nunquid negare potes plurimos iustos & sanctos uiros post uitia omni se ad uirtutes animo contulisse: & per has caruisse peccato? AT. Hoc est quod tibi in principio dixeram: in nostra esse positum potestate uel peccare uel non peccare. & uel ad bonum uel ad malum extendere manum: ut liberū seruetur arbitrium. sed hoc p modo & tpe & conditione fragilitatis humanæ: perpetuitatem autem impeccantiæ soli reseruari deo. & ei: qui uerbum caro factus: carnis detrimenta & peccata non pertulit. Nec quia ad breue possum: cogis me ut possim iugiter. possim ieiunare: uigilare: ambulare: legere: psallere: sedere: dormire: nunquid in perpetuū? CRI. Et quare in scripturis sanctis ad perfectam iusticiam prouocamur: ut est illud. Beati mundo corde: quoniam ipsi deū uidebunt. & Beati immaculati in uia: quoniam ambulant in lege domini & dei loquentis ad Abraham. Ego sū deus tuus. placeto in conspectu meo: & esto sine macula uel querela. Et ponam testamentum meum inter me & te. & multiplicabo te nimis. Si enim nō potest fieri quod scriptura testatur: frustra præcepit ut fieret. AT. Diuersis testimoniis scripturarū eandem quæstionem teris in theatrales præstigijs: qui unum eundēq; hominem personarū uarietate mutata: in Martem Veneremq; producunt. ut qui prius rigidus & truculentus incefferat: postea soluat in molliciem sceminas. hoc quod nunc quasi nouum obiicis: Beati mundo corde: & Beati immaculati in uia: & Esto sine macula: & cætera huiuscemodi apostolo respondente conuictum est. Ex parte cognoscimus: & ex parte prophetamus & nunc per speculum uidemus in enygmate. Cum autem uenerit quod perfectum est: id quod ex parte fuerat: destruetur: & mundum igitur cor: quod postea sit uisus deum: & beatitudinem uitæ immaculatæ: & immaculatum cum Abraham uiuere: in umbra possidemus & imagine. quis aliquis patriarcha sit: quis propheta: quis apostolus: dicitur eis a domio Saluatore: Si uos cum sitis mali: scitis bona dare filiis uestris: quanto magis pater uester qui in cælis est: dabit bona petentibus se? Deniq; & Abraham: cui dictum est. Esto sine querela: sine macula: conscientia fragilitatis suæ cecidit pronus in terram. Cūq; locutus esset ei deus. Sarai uxor tua non uocabitur ultra Sarai: sed Sara erit nomen eius: & benedicam ei: & erit in gentes & reges gentium ex ipsa erunt. Statim infertur. Cecidit Abraham in faciem suam: risitq; & dixit in mente sua: Si centenarius nascetur filius: & si Sara. xc. annorum pariet. Dixitq; Abraham ad deum: Ismael uiuat in conspectu tuo. Cui respondit deus. Etiam. Ecce Sara uxor tua pariet tibi filium: & uocabis nomen eius Isaac: & reliqua Certe audierat a deo. Ego sum deus tuus: placeto in conspectu meo: & esto siue macula: quare non credidit qd deus repromisit: sed risit in corde putans se cælare deum: & aperte ridere non audens: Deniq; causas incredulitatis exponens: dicit in corde suo. Quomodo potest fieri: ut centenarius de nonagenaria uxore pariat filium? Viuat inquit Ismael in conspectu tuo: quem semel dedisti. difficilia non quæro. contentus sum beneficio quod accepi:

Isaac. q. xiv

accepi. quem occulta responsione arguens deus ait. Etiam. & est sensus: fiet quod aestimas non futurum. Sara uxor tua pariet tibi filium. Et ante quam ista concipiat: priusquam ille nascatur: puero nomen imponam. Ex errore enim tuo: quo risisti tacitus: filius tuus Isaac risus nomen accipiet. Sin autem ab his qui sunt mundo corde in hoc saeculo putas uideri deum: quare Moyses: qui prius dixerat: Vidi deum facie ad faciem: & salua facta est anima mea: postea depraecatur: ut cum uideat cognoscenter: quem quia dixerat se uidisse: audit a domino. Non potes uidere faciem meam. Nemo enim uidebit faciem meam & uiuet. Vnde & apostolus ait. Inuisibile in solum deum qui & lucem habitat inaccessibile: & quem nullus hominum uiderit: neque uidere possit: appellat. Et Ioannes euangelista sacra uoce testatur dicens. Deum nemo uidit unquam. unigenitus filius qui est in sinu patris: ipse narrabit: Qui uidet & narrat: non quod est ille qui uisus est: nec quantum nouit ille: qui narrat: sed quantum potest mortalium sensus accipere. Quod autem putas beatum esse: qui sit immaculatus in uia: & ambulat in lege eius: ex sequenti sensu priorum intellige. Multis testimoniis supra didicisti: legem nullum potuisse complere. Si autem apostolus ad comparationem Christi gratia: quae prius lucra arbitrabatur in lege: reputauit quasi stercora: ut Christum lucrifaceret: quanto magis nos scire debemus: ideo & euangelii gratiam successisse: quia in lege nemo iustificari potuit. Si ergo in lege nullus iustificatur: quomodo ad perfectionem immaculatus est in uia: qui adhuc ambulat: & ad calcem uenire festinat. Certe qui in cursu est: & in uia graditur: minor est eo qui peruenit ad finem. Si ergo immaculatus est ille atque perfectus qui adhuc ambulat in uia: & graditur in lege: quid plus habebit ille qui ad terminum uiae legisque peruenit. Vnde apostolus de domino loquitur: qui in fine mundi & in consumatione uirtutum: exhibeat sibi sanctam ecclesiam non habentem maculam: neque rugam: quam uos putatis in ista carne mortali & corruptibili esse perfectam: & audire meremini cum Corinthiis. Iam perfecti estis: sine nobis regnatis: atque utinam regnaretis: ut & nos regnaremus uobiscum. cum uera & absque omni sorde perfectio in caelestibus referretur: quando spiritus loquitur ad sponsam. Tota pulchra es amica mea: & macula non est in te. Iuxta quod & illud intelligitur: ut sitis irreprehensibiles & simplices: sicut filii dei immaculati: qui non dixerat estis: sed sitis in futuro differens: non in praesenti esse contestans. ut hic labor sit atque contentio. ibi laboris uirtutisque praemia. Denique Ioannes scribit. Dilectissimi filii dei sumus & nondum apparuit quid erimus. Sciimus quia cum apparuerit: similes ei erimus: quando cum uidebimus sicut est. Quamquam ergo filii dei simus: tamen similitudo dei & uera contemplatio tunc nobis repromittitur: quando apparuerit in claritate sua. de hoc superbiae tumor: & illa orandi prorumpit audacia. quia scribens ad uiduam: quomodo sancti debeant orare pronuncias. Ille enim merito ad deum extollit manus: ille praeces bona conscientia fundit: qui potest dicere: tu enim nosti domine: quam sanctae: quam innocentes: quam pure sint ab omni fraude & iniuria & rapina: quas ad te expando manus: quam iusta: quam immaculata labia: & ab omni mendacio libera: quibus tibi ut mihi miserearis praeces fundo. Christiani est haec: an pharisaei superbiae oratio. Qui etiam in euangelio loquebatur. Deus gratias ago tibi: quia non sum sicut ceteri homines raptores: iniusti adulteri. & sicut hic publicanus. ieiuno bis in sabbato: decimas do omnium quae possideo. Ille agit gratias deo quia ipsius misericordia non sit: sicut ceteri homines peccata detestans: non assumens iusticiam. Tu dicis domine tu nosti quam sanctae: quam innocentes: quam pure sint ab omni fraude iniuria & rapina: quas ad te expando manus. Ille bis in sabbato se ieiunare dicit: ut affligat carnem uitiis lasciuientem. Et omnis substantiae suae dat decimas. Redemptio enim animae uiri propriae diuitiae. Tu cum diabolo gloriaris: super sidera ascendam. Ponam in caelo thronum meum: & ero similis altissimo. Dauid loquitur. Lumbi mei impleti sunt illusionibus: & conputruerunt cicatrices meae a facie insipientiae meae. Et ne intres in iudicium cum seruo tuo. & non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Tu sanctum & innocentem & purum te esse iactas: & mundas ad deum expandis manus: nec sufficit tibi in cunctis opibus gloriari: nisi ab omni sermonis orisque peccato mundum esse te dicas inferens quam iusta: quam immaculata labia: & ab omni mendacio libera. Ille canit omnis autem homo mendax. Et hoc ipsum confirmat apostolica auctoritas: ut sit deus uerax. omnis autem homo mendax: & tu ab omni mendacio immaculata & iusta libera possides labia. Esaias plangit. heu mihi misero: quoniam conpunctus sum: quia cum sim homo & imunda labia habeam: in medio quoque populi imunda labia habentis ego habito. & postea seraphim ignitum carbonem forpice comprehensum defert ad prophetae labia purganda: non ut tu loquaris arrogantis: sed sua uitia confitentis. Iuxta illud quod in psalmo dicitur. Quid detur tibi: aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam. Sagittae potentis acutae cum carbonibus delolatoriis. Et post tantum tumorem: orantisque iactantiam & confidentiam sanctitatis quasi stultus: stultis persuadere conaris. ut in extremo dicas: quibus tibi mihi ut miserearis praeces fundo: Si sanctus es: si innocens: si ab omni sorde purgatus: si nec sermone: nec ope peccasti: dicente Iacobo: qui uerbo non peccat iste iustus est uir: & potest refrenare linguam suam: quomodo misericordiam depraecaris: ut uidelicet plangas te & fundas praeces. quia sanctus & purus es & innocens immaculatusque labiis: & ab omni liber mendacio dei similis potestati. Si Christus orauit in cruce. Deus deus meus ut quid dereliquisti me. longe a salute mea uerba delictorum meorum. Et rursum. Pater in manus tuas domine commendo spiritum meum: & pater ignosce eis: quod enim faciunt nesciunt. qui pro nobis agens gratias dixerat. Confitebor tibi domine pater caeli & terrae. Sicut docuit apostolos suos: ut quotidie in corporis illius sacrificio credentes audeant loqui. Pater noster qui es in caelis sanctificetur nomen tuum. Illi nomen dei: quod per se sanctum est: in se sanctificari cupiunt. Tu dicis: nosti domine quam sanctae & quam innocentes & quam pure manus meae. Illi inferunt: adueniat regnum tuum: spem regni futuro tempore praestolantes: ut regnante Christo nequaquam regnet peccatum in mortali eorum corpore. Iunguntque: fiat uoluntas tua: sicut in caelo & in terra. ut imitetur angelos humana fragilitas. & uoluntas domini compleatur in terra. Tu dicis: potest homo: si uoluerit: omni carere peccato. panem quotidianum si

ue super omnes substantias uenturum apostoli deprecamur: ut digni sint assumptione Christi. Et uos per ni-
miam sanctitatem securamque iusticiam audacter uobis caelestia dona uindicatis. Sequitur dimitte nobis debita
nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. de baptismatis fonte surgentes: & regenerati in dominum
Saluatore: impleto illo quod de se scriptum est. Beati quorum remissa sunt iniquitates: & quorum tecta sunt
peccata. Statim in prima corporis communionem dicunt. & dimitte nobis debita nostra: quae illis fuerant in Chri-
sti confessione dimissa. Et tu arrogans & superbus: sanctarum puritate manuum & munditia eloquii gloriaris:
quis sit hominis perfecta conuersio: & post uitia atque peccata uirtutum plena possessio. nunquid possunt sic ef-
se sine uitio: quomodo illi qui statim de christi fonte procedunt? Et tamen iubentur dicere. dimitte nobis de-
bita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Non humilitatis mendacio: ut tu interpretaris: sed pa-
uore fragilitatis humanae suam conscientiam formidantes. Illi dicunt: ne nos inducas in tentationem. Tu cum
Iouiniano loqueris: eos qui plena fide baptismata consecuti sunt tentari ultra & peccare non posse. Ad extremum
inferunt. Sed libera nos a malo. Quid praecantur a domino: quod habent in liberi arbitrii potestate? O ho-
mo nunc mundus factus es in lauacro. De te dicitur: quae est ista: quae ascendit dealbata super fratrualem su-
um: ut lota quidem sit: sed custodire non ualeat puritatem: nisi a domino deo sustentetur. Quomodo cupis
dei misericordia liberari: qui paulo ante liberatus es a peccatis: nisi hac ratione qua diximus: ut cum omnia fe-
cerimus: nos inutiles esse fateamur. Oratio ergo tua pharisaei uincit superbiam. & publicani comparatione da-
natur: qui de longe stans oculos ad deum non audebat tollere. sed percutiebat pectus suum dicens. propitius es
sto mihi peccatori. Vnde profertur domini sententia. Dico uobis: descendit hic iustificatus in domum suam:
plus quam ille. Omnis enim qui se exaltat humiliabitur: & qui se humiliat exaltabitur. Apostoli humiliantur: ut ex-
xaltentur. Discipuli tui eleuantur: ut corruant. Eidem adulans uiduae non erubescis dicere pietatem: quae nusquam
reperiatur in terra: & ueritatem: quae ubique peregrina sit: in illa potissimum comorari: nec recordaris illius sen-
tentiae. Populus meus: qui beatum te dicunt: seducunt te: & semitas pedum tuorum supplantant. laudantque eam uo-
cibus & dicis. O te felicem nimium o beatam: si iusticia quae esse iam non nisi in caelo creditur: apud te solam
inueniatur in terris. Docere est hoc: an occidere? Leuare de terra: an praecipitare de caelo: id mulierculae tribue-
re: quod angeli non audeant usurpare? Si autem pietas: ueritas: atque iusticia: non inueniuntur in terris: nisi in u-
na muliere ubi erunt iusti tui: quos absque peccato in terris esse iactabas? Quae duo capitula orationis & laudis
soles cum tuis iurare discipulis: non esse tua: cum perspicue in eis stili tui splendor eluceat. & tanta sit uenustate
loqui Tulliani: ut testudineo incedens gradu: quae secreto doces mittis: uenalia: publice non audeas profiteri.
O te felicem: cuius praeter discipulos nemo conscribit libros. ut quicquid uideris displicere: non tuum sed alie-
num esse contendas. Et quis ille tanti erit ingenii: ut leporem tui sermone possit imitari? CRITOBOLVS. Non
possum ultra differre. omnis uincitur patientia uestroque iniquitate uerborum. Oro te: quid infantuli peccauerit?
nec conscientia eis delicti imputari potest. non ignorantia: qui iuxta Ionam prophetam manum dexteram ne-
sciunt & sinistram: peccare non possunt: & possunt perire: genua labant: uagitus uerba non explicat. balbutiens
lingua ridet: & aeternae miseriae cruciatus miseris praeparantur. ATTICVS. Ah nimium disertus esse coepisti:
ut non dicam eloquens: postquam discipuli tui uersi sunt in magistros. Antonius enim orator egregius: in cuius lau-
dibus Tullius personat: disertos se ait uidisse multos: eloquentem: adhuc neminem. Noli ergo mihi orator: &
non tuis floribus ludere: per quos solet imperitorum atque puerorum aures decipi. sed simpliciter dic mihi quid scias.
CRITOBOLVS. Hoc dico: concedas mihi saltem esse sine peccato: qui peccare non possunt. ATTICVS. Con-
cedam: si in Christo fuerint baptizati: nec me tenebis in assensum sententiae tuae: qua dixisti: posse hominem sine pec-
cato esse: si uelit. Isti enim nec possunt: nec uolunt. sed sine ullo peccato per dei gratiam sunt: quam in baptismo
susceperunt. CRITOBOLVS. Cogis me: ut ad inuidiosum illud ueniam: & dicam tibi. quid enim peccauerunt
ut statim in me populorum lapides conicias: & quem uiribus non potes: uoluntate interficias? AT. Ille haereticum
interficit: qui esse haereticum patitur. Caeterum nostra correptio uiuificatio est: ut haeresi moriaris: uiuas catholi-
cae fidei. CR. Si uos scitis haereticos: cur non accusatis? AT. Quia apostolus me docet haereticum post unam
& secundam correptionem uitare: non accusare. sciens quia peruersus sit: & suo iudicio damnatus. Alioquin stul-
tissimum est super fidem meam ex alterius pendere iudicio. Quid enim si te alius catholicum dixerit: statim ne as-
sensum tribuam? Quicumque te defenderit: & peruersa credentem bene sentire dixerit non hoc agit: ut te infamia
liberet: sed ut se infamet perfidia. Multitudo sociorum nequaquam te catholicum: sed haereticum esse demonstrabit.
Vergo haec ecclesiastico calcantur pede: ne quasi paruulis flentibus tristior quaedam imago monstretur. hoc no-
bis praestet dei timor: ut omnes alios contemnamus timores. proinde aut defende quod credis: aut relinque quod
defendere non potes. Quicumque in defensionem tui aduixeris: non patronum: sed socium nominabis. CR. Dic
quaeso: & me omni libera quaestione: quare infantuli baptizantur? AT. Ut eis peccata in baptismate dimittan-
tur. CR. Quid enim comeruere peccati: quisquam ne soluit: non ligatus? AT. Me interrogas? Respondebit tibi euange-
lica tuba: doctor gentium: uas aureum in toto orbe resplendens. Regnauit mors ab Adae usque ad Moysen: etiam in eos
qui non peccauerunt in similitudinem praearicationis Adam: qui est forma futuri. quod si obieceris dici hoc: esse
aliquos qui non peccauerunt: intellige eos illud non peccasse peccatum: quod peccauit Adam: praearicando
in paradiso praecceptum dei. Caeterum omnes homines: aut antiqui propagatoris Adam: aut suo nomine tenent ob-
noxii. Qui paruulus est: parentis in baptismo uinculo soluit. Qui cuius est aetatis: quae possit sapere: & alieno
& suo Christi sanguine liberatur. Ac ne me putes haeretico sensu hoc intelligere: Beatus martyr Cyprianus: cuius
te in scripturarum testimoniis dirigendis aemulum gloriaris: in epistola quam scribit ad episcopum Fidum de infantibus baptizandis:

Anto. or.

In paulo euangely tuda

tibus baptizandis: hæc memorat. Porro aut si etiã grauiſſimis delictoribus: & in deũ ante peccantibus: cum poſtea crediderint: remiſſa peccatorum datur: & a baptiſmo atq; gratia nemo prohibetur: quãto magis prohiberi non debet infans: qui recens natus nihil peccauit: niſi quod ſecundũ Adam carnaliter natus contagiũ mortis antiquæ prima natiuitate contraxit. Qui ad remiſſã peccatorum concipiendã: hoc ipſo facilius accedit: q̃ illi remittuntur non propria: ſed aliena. Et iccirco frater chariſſime hæc fuit in concilio noſtro ſententia a baptiſmo: atq; a gratia dei: qui omnibus miſericors & benignus & pius eſt: neminẽ per nos debere prohiberi. Quod cum circa uniuerſos obſeruandũ ſit: atq; retinendũ: magis circa infantes ipſos: & recens natos obſeruandũ putat: qui hoc ipſo de ope noſtra ad diuinam miſericordiam plus merent̃ q̃ in primo ſtatim natiuitatis ſuæ ortu plorantes ac flentes: nihil aliud faciunt: q̃ depræcantur. Scripſit dudum uir ſanctus & eloquẽs epiſcopus Auguſtinus ad Marcellinum: qui poſtea ſub inuidia tyrannidis Heraclianæ: ab hæreticis innocens ceſus eſt: duos libros de infantibus baptizandis contra hæreſim ueſtram: per quam uultis aſſerere: baptizari infantes non in remiſſionem peccatorũ: ſed in regnum celorum. Iuxta illud quod ſcriptum eſt in euangelio: niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto: non poteſt intrare regnum cælorum. Tertium quoq; ad eundem Marcellinum cõtra eos qui dicunt idem quod uos: poſſe hominem ſine peccato eſſe ſi uelit: abſq; dei gratia. Et quartum nuper ad Hilariũ contra doctrinam tuam multa peruerſa fingentem. Alios quoq; ſpecialiter tuo nomine cudere dicitur: quod necdum in noſtras uenere manus. Vnde ſuper ſedendum huic labori cenſeo: ne dicatur mihi illud Oratii. In ſiluiam ne ligna ſeras. Aut enim eadem dicemus ex ſuperfluo: aut ſi noua uoluerimus dicere: a clariffimo ingenio occupata ſunt meliora. Hoc unum dicam: ut tandem finiatur oratio: aut nouum nos debere ſymbolum tradere: ut poſt patrem & filium & ſpiritum ſanctum baptizetis infantes in regnum cælorum. Aut ſi unum: & in parauulis & in magnis habetis baptiſma: etiam infantes in remiſſionem peccatorum baptizandos in ſimilitudinem præuariationis Adam. Quod ſi iniuſta uobis uidetur alienorum remiſſio peccatorum: qua non indiget qui peccare non potuit: tranſite ad Amafium ueſtrum qui præterita in cælis: & antiqua delicta ſolui dicit in baptiſmo: ut cuius in cæteris auctoritate ducimini: etiam in hac parte errorem ſequamini.

Remiſſa

Auguſtinus

In ſiluiam ne ligna ſeras.

Incipit tertius tractatus primæ partis de erroribus Origenis. Hactenus beati Hieronymi: de fide & contra diuerſas hæreſes ſcripta congeſta ſunt. Deinceps de unius Origenis pernicioſis erroribus & plures epiſtolæ ac tractatus ſubiiciuntur. Vbi etiam illius accuſationes contra ſectatores eius hæreſeos & apologiæ contra calũniantes eum eiufdem hæreſis continentur.

Incipit argumentum excerptum ex libro beati Auguſtini de hæreſibus.

Origeniani Origenis adamantii ſectatores: qui & mortuorum reſurrectionem repellunt: chriſtum aut creaturã & ſpiritu ſanctũ introducentes: paradifum autem & cælos & omnia alia allegorizantes. Hæc quidem de Origene Epiphanius. Sed qui eum defendunt unius eiufdemq; eſſe ſubſtantia dicunt docuiſſe patrem & filium & ſpiritum ſanctum: neq; reſurrectionem reppulſiſſe mortuorum: quibus & in iſtis eum conuincere ſtudeant: qui eius plura legerunt. Sed ſunt huius Origenis alia dogmata: quæ catholica eccleſia omnino nõ recipit. In quibus nec ipſum falſo arguit: nec poteſt ab eius defenſoribus falli: maxime de purgatione & liberatione: & rurſus poſt longum tempus ab eodem malam reuolutionem rationalis uniuerſæ creaturæ. Quis enĩ catholicus chriſtianus uel doctus uel indoctus non uehementer exhorreat eam quam dicit purgationem malorum. i. etiam eos qui hanc uitam in flagitiis & facinoribus & ſacrilegiis atq; impietatibus maximis quilibet finiunt: Ipſum etiam poſtremo diabolum atq; angelos eius quibus poſt longiſſima tempora purgatos atq; liberatos regno dei luciꝫ reſtitui: Et rurſus poſt longiſſima tempora omnes qui liberati ſumus: ad hæc mala denuo delabi: & reuertit: & has uices alternantes beatitudinum & miſeriarum rationalis creaturæ ſemper fore: ſemp fuiffe: De qua uaniſſima impietate aduerſus philoſophos a quibus iſta didicit origenes: in libris de ciuitate dei diligentiffime diſputaui.

ſcedula

Nte annos circiter .x. ſanctus uir Pãmachius ad me quaſdã ſcedulas miſit: quæ Origenis periarcho interpretata uolumina continerent: immo uitata. Hoc magnopere poſtulans: ut græcam ueritatẽ latina ſeruaret tranſlatio. Et ideo utrãq; partẽ ſeu bene ſeu male dixiſſet ille: qui ſcripſit abſq; interpretis patrocinio romana lingua cognoſceret: feci: ut uoluĩt: miſitq; ei libros: quos cum legiſſet exhorruit: & recludens ſcrinio: ne prolati in uulguſ multorum animos uulnerent: a quodam fratre qui habebat zelum dei: ſed non ſecundum ſcientiam ad legendum rogatus: ut traderet quaſi ſtatim reddituro: propter anguſtiam temporis fraudem non potuit ſuſpicari. Qui acceperat legendos adhibitis notariis opus omne deſcripſit: & multo celerius q̃ promiſerat: codice reddidit. Eadẽq; temeritate: & ut leuius dicã ineptia: quod male ſurriperat: peius aliis credidit. Et quia difficile grandes libros ſe rebus myſticis diſputantes notarum poſſunt ſeruare compendia: præſertim qui furtim celeriterq; dictantur: ita in illis confuſa ſunt omnia: ut & ordine in plariſq; & ſenſu careant. Quãobrem petis Auĩte chariſſime: ut ipſũ ad te exẽplar dirigã: qd' a me oli trãlatũ: & nulli alii traditũ a ſupradicto fratre puerſe editũ eſt. Accipe igit' qd' petiſti: ſed ita ut ſcias deteſtãda tibi in eis eſſe quã plurima: & iuxta ſermonẽ domini iter ſcorpiones & colubros iccedẽdũ: ut eſt illud ſtatim i primo uolũine: Chriſtũ filiũ dei nõ natũ eſſe ſed factũ: deũ patrẽ p naturã inuiſibile etiã a filio non uideri: filiũ qui ſit imago inuiſibilis patris cõparatũ patri: nõ eſſe ueritatẽ. Apud nos aut qui dei omnipotentis nõ poſſumus recipere ueritatẽ: imaginariã ueritatẽ uideri: ut maietas ac magnitudo maioris quodãmodo circũſcripta ſentiat' in filio. Deum patrẽ eſſe lumen incõprehẽſibile: Chriſtũ collatione patris ſplendorẽ eſſe pparũ: qui apud pibecillitate noſtra magnus eſſe uideat': Duas ſtatuas maioris & paruulæ: unius quæ mudũ impleat: & magnitudine ſua quodãmodo

nos